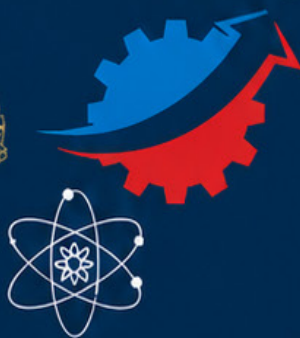

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026-YIL
IYUL/7-SON, III-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ОФИЦИАЛ В Г. ТАШКЕНТЕ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, iyul.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA KREDIT BOZORINI RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALAR VA ISTIQBOLLAR.....	9
Javlanova Shaxnoza Djalolitdinovna	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN AYOLLAR TADBIRKORLIGINI MOLIYALASHTIRISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH.....	14
Babaraimova Gulmira Zakirovna	

TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN AYOLLAR TADBIRKORLIGINI MOLIYALASHTIRISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH

Babaraimova Gulmira Zakirovna

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada tijorat banklari tomonidan ayollar tadbirkorligini moliyalashtirish amaliyotining hozirgi holati, mavjud muammolari va uni takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari tadqiq etilgan. Ayollar tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining o'ri, imtiyozli kreditlash mexanizmlari, mikromoliyalashtirish xizmatlari, kredit olish imkoniyatlariga ta'sir etuvchi omillar hamda kredit resurslaridan foydalanish samaradorligi tahlil qilingan. Tadqiqotda ayol tadbirkorlarning moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyojlarini hisobga olgan holda kredit mahsulotlarini diversifikatsiya qilish, garov ta'minotiga qo'yiladigan talablarni optimallashtirish, raqamli kreditlashni rivojlantirish, kredit skoring tizimini takomillashtirish va moliyaviy maslahat xizmatlarini kengaytirish zarurligi asoslangan. Shuningdek, tijorat banklarida ayollar tadbirkorligini moliyalashtirish samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ayollar tadbirkorligi, tijorat banklari, bank krediti, moliyalashtirish, kreditlash, imtiyozli kredit, mikromoliyalashtirish, kredit skoringi, raqamli kreditlash, kredit riski, garov ta'minoti, moliyaviy resurslar, tadbirkorlik faoliyati.

Аннотация. В статье исследуются современное состояние практики финансирования женского предпринимательства коммерческими банками, существующие проблемы и приоритетные направления её совершенствования. Проанализированы роль банковского кредитования в финансировании предпринимательской деятельности женщин, механизмы льготного кредитования, услуги микрофинансирования, факторы, влияющие на доступ к кредитным ресурсам, а также эффективность их использования. Обоснована необходимость диверсификации кредитных продуктов с учётом финансовых потребностей женщин-предпринимателей, оптимизации требований к залоговому обеспечению, развития цифрового кредитования, совершенствования системы кредитного скоринга и расширения финансово-консультационных услуг. Кроме того, разработаны научно-практические предложения и рекомендации, направленные на повышение эффективности финансирования женского предпринимательства коммерческими банками.

Ключевые слова: женское предпринимательство, коммерческие банки, банковский кредит, финансирование, кредитование, льготное кредитование, микрофинансирование, кредитный скоринг, цифровое кредитование, кредитный риск, залоговое обеспечение, финансовые ресурсы, предпринимательская деятельность.

Abstract. This article examines the current state of financing women's entrepreneurship by commercial banks, existing challenges, and priority areas for its improvement. It analyzes the role of bank lending in financing women's entrepreneurial activities, preferential lending mechanisms, microfinance services, factors affecting access to credit resources, and the efficiency of their utilization. The study substantiates the need to diversify credit products based on the financial needs of women entrepreneurs, optimize collateral requirements, develop digital lending, improve credit scoring systems, and expand financial advisory services. In addition, scientific and practical proposals and recommendations aimed at improving the efficiency of financing women's entrepreneurship by commercial banks have been developed.

Keywords: women's entrepreneurship, commercial banks, bank credit, financing, lending, preferential lending, microfinance, credit scoring, digital lending, credit risk, collateral, financial resources, entrepreneurial activity.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, aholining iqtisodiy faolligini oshirish hamda yangi ish o'rinlarini yaratishda ayollar tadbirkorligining ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ayollarning tadbirkorlik faoliyatida faol ishtirok etishi nafaqat ularning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlash, balki oilalar farovonligini oshirish, aholi bandligini ta'minlash va hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois ayollar tadbirkorligini moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlash zamonaviy iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida shakllanmoqda.

Mazkur sharoitda tijorat banklari ayollar tadbirkorligini moliyalashtirishning asosiy institutsional manbalaridan biri sifatida muhim o'rin tutadi. Bank kreditlari orqali tadbirkor ayollar o'z bizneslarini tashkil etish, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, yangi texnologiyalarni joriy etish, aylanma mablag'larni shakllantirish hamda yangi ish o'rinlarini yaratish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

O'zbekistonda ham ayollar tadbirkorligini rivojlantirish va ularning moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan mexanizmlar bosqichma-bosqich takomillashtirilmoqda. Tijorat banklari tomonidan ayol tadbirkorlarga kreditlar ajratilishi, imtiyozli moliyalashtirish dasturlarining amalga oshirilishi hamda mikromoliyaviy xizmatlarning rivojlanishi ayollarning tadbirkorlik faoliyatini boshlashi va kengaytirishi uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratmoqda.

O'zbekistonda bugungi kunda mamlakat aholisining 17 mln dan ziyod qismini xotin-qizlar tashkil etadi, tadbirkorlikda ayollarning ulushi esa kichik biznes vakillarining umumiy sonida 25 foizni tashkil etadi. Mazkur yo'nalishdagi ustuvor vazifalardan biri tadbirkorlik subyektlari orasida xotin-qizlar ulushini 40 foizga yetkazishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun xotin-qizlarning tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan qulay shart-sharoitlar yaratilmoqda va tegishli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Davlatimiz rahbari Sh.M. Mirziyoyev o'z ma'ruza va chiqishlarida xotin-qizlar masalasiga alohida e'tibor qaratib kelmoqda. Xususan, "Birinchil navbatda, xotin-qizlarimiz uchun erkin, obod va farovon hayot barpo etish – davlatimiz va jamiyatimizning eng ustuvor vazifasi etib belgilangan. Jumladan, "O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida xotin-qizlarning siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy faolligini oshirish, onalik va bolalikni himoya qilish, gender tenglikni qaror toptirish, ayollarning huquq va manfaatlarini ta'minlash bo'yicha keng ko'lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda", deb ta'kidlab o'tganlar [1].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Zamonaviy iqtisodiy munosabatlar tizimida ayollar tadbirkorligining rivojlanishi jahon xo'jaligida yuz berayotgan global jarayonlar bilan bir qatorda, kichik va o'rta biznes sohasining yuqori dinamikligi bilan ham ajralib turadi.

Taraqqiy etgan mamlakatlarda postindustrial jamiyatning shakllanishi jarayonida xizmat ko'rsatish sohasining jadal rivojlanish tendensiyalari namoyon bo'ldi. Bunda kichik va o'rta biznesning iqtisodiyotdagi ulushi ortib borishi bilan birga, inson resurslaridan maksimal darajada samarali foydalanish zarurati ham yuzaga keldi. Natijada ayollar tadbirkorligini rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishga alohida e'tibor qaratila boshlandi.

Rossiyalik iqtisodchi olim A. V. Alimpievaning fikricha, xotin-qizlarning tadbirkorlik sohasidagi strategik xususiyatlari oilaviy va tadbirkorlik faoliyatiga ta'sir ko'rsatadi. A. V. Orlova esa ayollar tadbirkorligini rivojlantirishda ma'lumotlar manbalari va empirik tahlil metodikasiga asosiy e'tibor qaratgan. R. I. Semenov va Z. I. Raymanovalarning tadqiqotlarida ayollar tadbirkorligini rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi omillar tahlil qilingan [2].

Rossiyalik iqtisodchi olim Yu. A. Semyonova oliy ma'lumotli, katta va o'rta yoshdagi ayollar tadbirkorlik faoliyatida salmoqli natijalarga erishishi mumkinligini ta'kidlaydi. Shuningdek, uning fikricha, ayollar mustaqil ijodiy izlanish va tashabbuskorlikka tayanib, malakaviy qobiliyatlari hamda boshqaruv tajribalaridan samarali foydalanish orqali tadbirkorlik faoliyatini muvaffaqiyatli tashkil etishlari mumkin [3].

Mahalliy iqtisodchi olim Z. R. Xusanovning fikricha, ayollarning tadbirkorlikdagi faoliyati bilan bog'liq tushuncha va uning mohiyatini tadqiq etish, davlat iqtisodiyotida ushbu sohani rivojlantirishga qaratilgan islohotlar natijalarini baholash hamda bu borada yuzaga kelayotgan muammolarni aniqlash va bartaraf etish xotin-qizlarning tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish, shuningdek, unda boshqaruvning nazariy jihatlarini tushunish va o'rganishni taqozo etadi [4].

Yana bir iqtisodchi olim G'aniyeva M. S. "ayollar tadbirkorligi" tushunchasini gender munosabatlari doirasida shakllanuvchi, ijtimoiylashgan biznes mazmuniga ega bo'lgan, jamiyat manfaatlariga yo'naltirilgan hamda xotin-qizlarning kichik va o'rta biznes, xususi tadbirkorlik bilan shug'ullanishga tayyorligi va ushbu faoliyat turi bilan amalda mashg'ul bo'lishini ifodalovchi tushuncha sifatida izohlaydi [5].

Mamlakatimizda xotin-qizlarni ijtimoiy himoya qilishni yangi bosqichga ko'tarishda innovatsion yondashuvning zarurligi jamiyat taraqqiyotining obyektiv qonuniyati sifatida namoyon bo'ladi. Shuningdek, gender tengligiga erishishda innovatsion uyg'unlik, jamiyatdagi "yozilmagan qoidalar" muhitida milliy va ma'naviy salohiyatga tayanish hamda milliy imijga asoslangan zamonaviy o'zbek ayolini shakllantirish masalalari T. K. Narbayeva tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda o'z aksini topgan [6].

Dunyo mamlakatlari tajribasida, jumladan, AQSH va Kanadada ayollar tadbirkorligini rivojlantirishda iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi kuch sifatida iqtisodiy yondashuvga alohida e'tibor qaratiladi. Mazkur yondashuv doirasida ayollar tadbirkorligini rivojlantirish mavjud inson resurslaridan samarali foydalanish va iqtisodiy faollikni oshirishning muhim omili sifatida baholanadi.

Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida esa ijtimoiy-iqtisodiy yondashuv ustuvor hisoblanadi. Ushbu yondashuv tadbirkor ayollar faoliyatini yo'lga qo'yish va rivojlantirish orqali ishsizlik darajasini pasaytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda aholi bandligini ta'minlash kabi ijtimoiy-iqtisodiy vazifalarni hal etishga xizmat qiladi.

Afrika va Janubiy Amerika mamlakatlarida esa tadbirkor ayollar faoliyatini rivojlantirish va uni moliyalashtirish kambag'allikka qarshi kurashishning muhim omili sifatida qaralib, bunda ijtimoiy yondashuvga ustuvor ahamiyat beriladi [7].

Markaziy Osiyo davlatlarida ayollar va xotin-qizlarning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlash, gender tenglikni rivojlantirish hamda ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda.

G'arbiy Yevropa mamlakatlarida oilaviy tadbirkorlik milliy ishlab chiqarish tarkibida salmoqli ulushga ega bo'lgan sohalardan biri hisoblanadi. Jumladan, Italiyada oilaviy tadbirkorlikning 90 foizdan ziyod qismi tadbirkor ayollar hissasiga to'g'ri kelishi qayd etilgan. Mazkur holat ayollarning oilaviy biznes va tadbirkorlik faoliyatidagi muhim o'rnini ko'rsatadi.

Vengriya va Polshada 1990-yillardan boshlab kichik biznes sohasida ayollar tadbirkorligining rivojlanishi, asosan, oilaviy tadbirkorlik shaklida namoyon bo'la boshladi. Bugungi kunda ushbu sohada mehnatga layoqatli aholining 60–70 foizi band ekani qayd etiladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish mamlakatlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari barqarorligini ta'minlashga sezilarli darajada ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Mehnatga layoqatli yoshdagi ayollarning o'z biznes faoliyatini yuritayotgan qismi Ruminiyada 45 foizni, Polshada 27 foizni, Sloveniyada 16 foizni va Bolgariyada 11 foizni tashkil etadi. Ayollar tadbirkorligini rivojlantirishga qaratilgan dasturlar Fransiya, Germaniya, Avstriya va Skandinaviya mamlakatlarida ham amalga oshirilmoqda. Ushbu mamlakatlarda ayollar tadbirkorligi ko'proq kichik biznes va oilaviy tadbirkorlik shaklida namoyon bo'ladi [8].

Ayollar tadbirkorligini tashkil etish va ushbu faoliyatni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash bo'yicha rivojlangan davlatlar tajribasini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanganlik darajasidan kelib chiqib, ayol tadbirkorlarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda turli yondashuvlar mavjud. Xususan, AQSH va Kanada singari mamlakatlarda tadbirkor ayollar faoliyatini hukumat tomonidan qo'llab-quvvatlashda iqtisodiy yondashuv muhim dastak sifatida qaraladi [9].

Mazkur yondashuv doirasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda xotin-qizlarning tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirish ilgari iqtisodiy jarayonlarga yetarli darajada jalb etilmagan inson resurslaridan samarali foydalanish hamda mamlakat iqtisodiy o'sishiga hissa qo'shuvchi muhim omil sifatida baholanadi. Shu nuqtayi nazardan, kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish masalalari bo'yicha iqtisodchi olimlar va tadqiqotchilarning ilmiy qarashlarini o'rganish ham mazkur tadqiqot uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ayollar tadbirkorligini tijorat banklari tomonidan moliyalashtirish amaliyotini kompleks o'rganishga asoslangan. Tadqiqot jarayonida tizimli, qiyosiy va statistik tahlil usullaridan foydalanildi. Tijorat banklari tomonidan ajratilgan imtiyozli kreditlar, moliyalashtirish hajmi, loyihalar soni hamda yaratilgan ish o'rinlari bo'yicha ma'lumotlar tahlil qilindi. Shuningdek, ayollar tadbirkorligini moliyalashtirishga ta'sir etuvchi garov ta'minoti, kredit shartlari, foiz stavkalari va moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlari o'rganildi. Xorijiy mamlakatlar tajribasi qiyosiy tahlil qilinib, aniqlangan muammolarni bartaraf etish va moliyalashtirish samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 14-martdagi "Oila va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-103-son¹ qaroriga ko'ra, xotin-qizlarni tadbirkorlik faoliyatiga jalb etish va ularning loyihalarini moliyalashtirishni kengaytirish maqsadida 2025-yilda xotin-qizlar loyihalarini qo'llab-quvvatlash uchun qo'shimcha ravishda 200 mln AQSH dollari yo'naltirilishi belgilangan.

Mazkur qarorga muvofiq, Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi tomonidan yetti yil muddatga, Markaziy bankning asosiy yillik stavkasi bo'yicha jami 100 mln AQSH dollari ekvivalentida kredit resurslari ajratilishi belgilangan. Ushbu mablag'larning 35 mln AQSH dollari AT "Xalq banki"ga, 35 mln AQSH dollari "Biznesni rivojlantirish banki" ATBga va 30 mln AQSH dollari "Mikrokreditbank" ATBga yo'naltiriladi.

Shuningdek, tijorat banklari "Mahalla loyihasi" dasturi doirasida loyihalarni moliyalashtirish uchun tashqi moliya bozorlaridan qo'shimcha ravishda 100 mln AQSH dollari miqdorida mablag' jalb qilishi belgilangan.

Hujjatda ayollar loyihalarini moliyalashtirish uchun kreditlar ajratish tartibi ham belgilangan. Jumladan, "Biznesni rivojlantirish banki" ATBga ajratilgan mablag'lar hisobidan "Hamroh" ayol tadbirkorlarni qo'llab-

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 14.03.2025 yildagi PQ-103-son <https://lex.uz/uz/docs/-7433397>.

quvvatlash dasturi doirasida belgilangan tartib va mexanizmlarga muvofiq kreditlar ajratiladi. AT “Xalq banki” va “Mikrokreditbank” ATBga ajratilgan mablag'lar hisobidan esa Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturi doirasida belgilangan tartib va mexanizmlarga muvofiq moliyalashtirish amalga oshiriladi.

Shuningdek, 2025-yilda 2 mln nafar ayolning bandligini ta'minlash, shundan 1 mln 300 ming nafar xotin-qizni tadbirkorlik faoliyatiga jalb etish rejalashtirilgani ma'lum qilingan. Ushbu maqsadlarga erishish uchun tijorat banklari tomonidan ayollar tadbirkorligini rivojlantirishga yo'naltirilgan qulay moliyaviy paketlarni taqdim etish belgilangan (1-jadval).

1-jadval

Aksiyadorlik tijorat banklarining 2025-yilda tadbirkor ayollar uchun loyihalari²

Aksiyadorlik tijorat banki	Soha yo'nalishlari	Soni
O'zmilliybank	Xizmatlar sohasi	200 ming nafar
Turonbank	Limonchilik	150 ming nafar
Mikrokreditbank	Parrandachilik	160 ming nafar
Sanoat qurilish bank	Sabzavot va ko'chatlar yetishtirish	160 ming nafar
Xalq banki	Uzum, brokkoli va mahalliy karam yetishtirish	150 ming nafar
Agrobank	Bog'dorchilik	144 ming nafar
Biznesni rivojlantirish banki	Ko'kat, bulg'or qalampiri, baqlajon va pomidor yetishtirish	94 ming nafar
Asakabank	Farmatsevtika va uzumchilik	82 ming nafar
Aloqabank	IT, asalarichilik va mevali ekinlarni yetishtirish	58 ming nafar

Jadval ma'lumotlaridan ko'rishimiz mumkinki, yuqoridagi loyihalarni amalga oshirish uchun 2025-yilda mahallalarda ayollar tadbirkorligi loyihalarini moliyalashtirishga qo'shimcha ravishda 3,3 trln so'm ajratiladi. Xususan, oilaviy tadbirkorlik dasturlari doirasida yana 100 mln AQSH dollari miqdorida mablag' ajratiladi. Bunga qo'shimcha ravishda, banklar tomonidan ham 100 mln AQSH dollari miqdorida mablag' jalb qilinib, mahallalarda o'zini o'zi band qilgan xotin-qizlarga 50 mln so'mgacha bo'lgan garovsiz kreditlar ajratilishi rejalashtirilgan.

“Oilaviy tadbirkorlik”ni rivojlantirish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 2-apreldagi “Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari doirasida aholining biznes tashabbuslarini moliyalashtirishni takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi PQ-149-son³ qaroriga asosan, 2024-yilda “Oilaviy tadbirkorlik”ni rivojlantirish davlat dasturlari doirasida imtiyozli kredit mablag'larini ajratish belgilangan (2-jadval).

2-jadval

AT “Xalq banki” tomonidan Xotin-qizlarni va oilani qo'llab-quvvatlash jamoat fondi hisobidan va boshqa davlat dasturlari ijrosi bo'yicha ajratilgan imtiyozli kreditlar⁴

Yo'nalishlar nomi	2022-yil		2023-yil		2024-yil	
	Yaratilgan ishchi o'rni (ta)	Loyihalar soni (ta)	Loyihalar soni (ta)	Loyihalar summasi	Loyihalar soni (ta)	Loyihalar summasi
1. “Har bir oila – tadbirkor”	165 866	3 623	176 672	3,6 trln	139 510	2,6 trln
2. Fermer, dehqon xo'jaliklari va tomorqa yer egalarini qo'llab-quvvatlash jamg'armasi	4 199	41	8 720	236,3 trln	8 405	200 mlrd
3. Hunarmandchilikni rivojlantirish	4 826	136	64	4,0 mlrd	9	260 mln

2 Spot.uz. 2025-yilda tadbirkor ayollar loyihalariga qo'shimcha \$200 mln yo'naltiriladi [Elektron manba]. — 2025-yil 10-mart. — URL: <https://www.spot.uz/oz/2025/03/10/loans-for-women/> (murojaat qilingan sana: 05.09.2026).

3 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 02.04.2024 yildagi PQ-149-son <https://lex.uz/uz/docs/-6862227>.

4 Jadval muallif tomonidan Xalq bankining tegishli yillar uchun yillik hisobotlari ma'lumotlari asosida shakllantirilgan.

4. Mahalliy hokimliklar huzuridagi jamg'armalar	78	6,4	37	7,8 mlrd	11	3 mlrd
5. Xotin-qizlarni va oilani qo'llab-quvvatlash jamoat fondi hisobidan	1 025	48,7	12 111	153,2	80 326	1,2 trln
Jami imtiyozli kreditlar	175 994	3 896	196 604	4 trln	228 261	4,4 trln

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, Xalq banki tomonidan 2024-yilda tegishli dasturlar doirasida jami 228 261 ta mijozga 4 trln so'mlik imtiyozli kreditlar ajratilgan. Mazkur kredit mablag'lari aholining tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish va bandligini ta'minlashga xizmat qilgan. Jumladan, "Har bir oila – tadbirkor" dasturi doirasida 139 510 ta loyihaga 2,6 trln so'mlik imtiyozli kredit ajratilib, 139 510 nafar aholining bandligini ta'minlash imkoniyati yaratilgan.

Shuningdek, Fermer, dehqon xo'jaliklari va tomorqa yer egalarini qo'llab-quvvatlash jamg'armasi hisobidan 8 405 ta loyihaga 200 mlrd so'mlik imtiyozli kredit ajratilib, 8 405 nafar aholining bandligini ta'minlashga ko'maklashilgan. Hunarmandchilikni rivojlantirish yo'nalishi bo'yicha esa 9 ta loyihaga 260 mln so'mlik kredit ajratilib, 9 nafar aholining bandligini ta'minlash uchun sharoit yaratilgan.

Bundan tashqari, mahalliy hokimliklar huzuridagi jamg'armalar hisobidan 11 ta loyihaga 3 mlrd so'mlik imtiyozli kredit ajratilishi natijasida 11 nafar aholining bandligini ta'minlashga xizmat qilingan. Xotin-qizlarni va oilani qo'llab-quvvatlash jamoat fondi hisobidan esa 80 326 ta loyihaga 1,2 trln so'mlik imtiyozli kreditlar ajratilib, xotin-qizlar va oilalarning tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish hamda ularning iqtisodiy faolligini oshirish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratilgan.

Bugungi kunda ayollar tadbirkorligini rivojlantirish jahon miqyosida iqtisodiy taraqqiyotning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, Boston Consulting Group (BCG) mutaxassislari tomonidan o'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, ayol tadbirkorlar sonining erkak tadbirkorlar soniga tenglashishi jahon iqtisodiyoti hajmining 2,5 trln AQSh dollaridan 5 trln AQSh dollarigacha oshishiga imkon yaratishi mumkin. Ushbu ko'rsatkich ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning nafaqat ijtimoiy, balki muhim iqtisodiy ahamiyatga ega ekanligini ham ko'rsatadi.

Xorijiy iqtisodchilarning ilmiy asarlari va tadqiqotlarini o'rganish natijasida ayollar tadbirkorligining o'ziga xos xususiyatlari sifatida o'zini o'zi ish bilan ta'minlashga moyillik, mehnat faoliyatini moslashuvchan tashkil etish, ish vaqti muvozanatini ta'minlash, faoliyatning turli sohalariga moslashish, biznesni nisbatan kichik ko'lamda boshlash hamda an'anaviy ravishda ayollar faol ishtirok etadigan sohalarda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish kabi jihatlar ajratib ko'rsatiladi.

Shu nuqtayi nazardan, ayollar tadbirkorligini moliyaviy va institutsional jihatdan qo'llab-quvvatlash, ularning kredit resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish hamda tadbirkorlik tashabbuslarini rag'batlantirish ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga munosib hissa qo'shish imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Hozirgi kunda tijorat banklari tomonidan tadbirkor ayollar faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini baholash bo'yicha aniq me'yor va ko'rsatkichlarning mavjudligi mazkur yo'nalishdagi moliyaviy xizmatlar samaradorligini yanada oshirish, mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish hamda kelgusida ayollar tadbirkorligini moliyalashtirish jarayonlarining barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu nuqtayi nazardan, tijorat banklari tomonidan ayollar tadbirkorligini moliyalashtirish tizimini takomillashtirish bo'yicha asosiy faoliyatni bir qator ustuvor yo'nalishlarda olib borish maqsadga muvofiq.

Birinchidan, ayollar tadbirkorligiga oid gender stereotiplarini kamaytirish va tadbirkorlik faoliyatiga ijobiy munosabatni shakllantirishga qaratilgan tizimli hamda ko'p yo'nalishli targ'ibot-tashviqot ishlarini amalga oshirish zarur. Ikkinchidan, xotin-qizlar biznesini davlat va hududiy darajalarda rag'batlantirish uchun tegishli qonunchilik bazasini yanada takomillashtirish hamda ushbu faoliyat yo'nalishini rivojlantirishga mas'ul bo'lgan boshqaruv organlari va institutlar faoliyatini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, ijtimoiy-iqtisodiy siyosat doirasida ayollar tadbirkorligini rivojlantirish uchun aniq imtiyoz va qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish, jumladan, imtiyozli kreditlash mexanizmlarini kengaytirish, ayollar tadbirkorligini ro'yxatdan o'tkazishning soddalashtirilgan modellarini ishlab chiqish, xotin-qizlar tomonidan tashkil etilgan va boshqariladigan korxonalarga soliq imtiyozlarini taqdim etish kabi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq.

Xotin-qizlar biznesini rivojlantirish uchun axborot-ta'lim muhitini shakllantirish ham muhim yo'nalishlardan biridir. Bunda konsalting markazlarini moliyalashtirish, kasbiy tayyorgarlik va malaka oshirish tizimini rivojlantirish,

shuningdek, xotin-qizlarning biznesini tashkil etish va rivojlantirishga ko'maklashishni o'z faoliyatining ustuvor yo'nalishi sifatida belgilagan nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash samarali natijalarga olib kelishi mumkin.

Respublikamizda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish va tadbirkor ayollarni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan kreditlarning qaytarilishini ta'minlash, garov ta'minoti imkoniyatlarini kengaytirish hamda moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mazkur yo'nalishlarda samarali mexanizmlarni shakllantirish ayollar tadbirkorligini yanada rivojlantirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Moliya bozorida resurslar bo'yicha nisbatan yuqori foiz stavkalari saqlanib qolayotganini inobatga olgan holda, ayollar tadbirkorligi loyihalarini moliyalashtirishning yangi va muqobil instrumentlarini joriy etish, xususan, tadbirkorlik loyihalariga kapital jalb qilish imkoniyatlarini kengaytirish, xizmatlar ko'rsatish va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish uchun ipoteka kreditlaridan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish hamda kafolatlash tizimini kengaytirish muhim hisoblanadi. Shu bilan birga, ichki va xalqaro kapital bozorlaridan moliyaviy resurslarni, jumladan, xalqaro moliya institutlari va xorijiy moliya tashkilotlari mablag'larini jalb qilish orqali ayollar tadbirkorligi loyihalarini moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish maqsadga muvofiq.

Shuningdek, tadbirkor ayollarning eng yaxshi biznes loyihalarini aniqlash va rag'batlantirish maqsadida tanlovlar o'tkazish, tanlov g'oliblariga grantlar ajratish hamda ularning muvaffaqiyatli loyihalarini moliyaviy va maslahat xizmatlari orqali qo'llab-quvvatlash ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning samarali mexanizmlaridan biri bo'lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 14.03.2025 yildagi PQ-103-son <https://lex.uz/uz/docs/-7433397>.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 02.04.2024 yildagi PQ-149-son <https://lex.uz/uz/docs/-6862227>.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Yangi O'zbekistonda butun xalqimiz qatori xotin-qizlarimiz uchun ham munosib sharoitlarni yaratib berish – eng muhim vazifamiz bo'lib qoladi [Elektron manba]. — 2024. — <https://president.uz/uz/lists/view/7076>.
4. Алимпиева А. В. Женское предпринимательство в белорусском и российском общественном дискурсе // PRIMO ASPECTU. — 2017. — № 4 (32). — С. 19–30.
5. Орлова А. В. Организация аналитической работы в исследованиях женского предпринимательства // Экономика. Бизнес. Финансы. — 2018. — № 2. — С. 17–21.
6. Семенов Р. И. Развитие женского предпринимательства в России // Качество науки – качество жизни. — 2018. — № 11. — С. 72–75.
7. Семенова Ю. А. О социальном механизме оптимизации женского предпринимательства // Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия: Социология. Политология. — 2013. — Т. 13. — № 1. — С. 33–35.
8. Xusanova Z. R. Ayollar tadbirkorligi mexanizmining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati // Iqtisodiyot va ta'lim jurnali. — 2021. — № 4.
9. G'aniyeva M. S. Jamiyatni yangilanish davrida gender munosabatlari: tadbirkor ayol fenomeni misolida: falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. — B. 12.
10. Narbaeva T. K. O'zbekistonda xotin-qizlarni ijtimoiy himoya qilish tizimi samaradorligini oshirishning innovatsion modeli: ijtimoiy fanlar doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati. — Toshkent, 2020.
11. Ayollar tadbirkorligini moliyalashtirishning xorij tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari [Elektron manba]. — ResearchGate manbasi.
12. SCORE. Free Small Business Advice [Elektron manba]. — SCORE rasmiy sayti. Mastercard. Mastercard Index of Women Entrepreneurs (MIWE) 2018 [Elektron manba]. — 2018. — Mastercard MIWE 2018 hisoboti.
13. Spot.uz. 2025-yilda tadbirkor ayollar loyihalariga qo'shimcha \$200 mln yo'naltiriladi [Elektron manba]. — 2025-yil 10-mart. — Spot.uz maqolasi. <https://www.spot.uz/oz/2025/03/10/loans-for-women/>.

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100